

JOHN BOYNE

Chlapec

v pásikavom

pyžame

**Chlapec
v pásikavom
pyžame**

Chlapec v pásikavom pyžame

John Boyne

sloart

O autorovi

John Boyne sa narodil roku 1971 v Írsku. Dosiaľ mu vyšli štyri romány, ktoré boli preložené do 17 jazykov. Žije v Dubline.

Copyright © John Boyne 2006

Translation © Alena Redlingerová 2007

Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o., 2007

ISBN 978-80-8085-350-1

Venujem Jamiemu Lynchovi

Pod'akovanie

Srdečne ďakujem Davidovi Ficklingovi, Belle Pearsonovej a Linde Sargentovej za rady a pripomienky a za to, že ma prinútili sústrediť sa na príbeh. A vďaka patrí aj môjmu literárnemu agentovi Simonovi Trewinovi, ktorý ako vždy stál za mnou od samého začiatku.

Ďakujem aj svojej dlhoročnej priateľke Janette Jenkinsovej za povzbudenie, ktoré mi vyjadrila, keď si prečítala prvú verziu rukopisu.

Prvá kapitola

Bruno urobí objav

Raz popoludní prišiel Bruno zo školy domov a s prekvapením zistil, že ich slúžka Maria – ktorá mala vždy sklonenú hlavu a nikdy nezdvihla pohľad od koberca – stojí v jeho izbe, vyberá veci zo skrine a ukladá ich do štyroch veľkých debien, dokonca aj veci, čo mal schované celkom vzadu, lebo patrili iba jemu a nikto iný sa v nich nemal čo hrať.

„Čo to robíš?“ spýtal sa ako najzdvorilejšie vedel, hoci sa mu vôbec nepáčilo, že prišiel domov a našiel ju vrtať sa v jeho veciach, ale matka mu vždy kládla na srdce, aby sa k Marii správal slušne a ne- napodobňoval spôsob, akým sa s ňou rozprával otec. „Daj ruky preč od mojich vecí.“

Maria pokrútila hlavou a ukázala na schodište za jeho chrbtom, kde sa práve zjavila Brunova matka. Bola to vysoká žena s dlhými ryšavými vlasmi, ktoré mala zviazané a upevnené sieťkou na temene. Nervózne vykrúcala ruky, akoby niečo tajila alebo niečomu nemohla uveriť.

„Mama,“ ozval sa Bruno a išiel rovno k nej, „čo sa deje? Prečo sa mi Maria hrabe vo veciach?“

„Lebo ti ich balí,“ vysvetlila matka.

„Balí?“ zopakoval Bruno a v duchu rýchlo prebehol udalosti posledných dní – či nebol veľmi zlý, alebo nehovoril slová, čo sa nehovoria nahlas, za ktoré ho vždy poslali do kúta. Na nič neprišiel. Naopak, v poslednom čase sa ku každému správal, ako sa patrí, a nespomínal si, že by spôsobil nejaký zmätok. „Prečo?“ spýtal sa. „Čo som urobil?“

Matka medzitým vošla do svojej izby, ale tam bol komorník Lars a balil jej veci. Vzdychna si, rozhodila rukami a vyšla späť na schodisko. Bruno ju nasledoval, lebo nemal v úmysle nechať tú záležitosť len tak bez vysvetlenia.

„Mama,“ nástojil. „Čo sa deje? Sťahujeme sa?“

„Pod' so mnou dolu,“ vyzvala ho matka a zamierila do veľkej jedálne, kde pred týždňom hostili Fujrera. „Tam sa porozprávame.“

Bruno zbehol dolu schodmi a bol v jedálni skôr ako matka. Mlčky na ňu pozrel a pomyslel si, že sa ráno asi zle namaľovala, lebo mala nezvyčajne červené oči – ako on, keď robil zle, prišli mu na to a skončilo sa to plačom.

„Nerob si starosti, Bruno,“ povedala matka a sadla si na tú istú stoličku, na ktorej sedela krásna blondínka, čo prišla na večeru s Fujrerom a zakývala Brunovi, keď otec zatváral dvere. „Bude to veľké dobrodružstvo.“

„Čo? Posielate ma preč?“

„Nie, nie iba teba,“ odvetila matka. Chvíľku sa zdalo, že sa usmeje, ale potom si to rozmys-

lela. „Ideme všetci. Otec, ja, Gretel a ty. Všetci štyria.“

Bruno sa zamyslel a zvrátil čelo. Vôbec by mu neprekážalo, keby poslali preč Gretel, lebo bola beznádejný prípad a vždy mu robila iba zle. Len sa mu zdalo dosť nespravodlivé, že s ňou musia ísť všetci.

„Ale kam?“ spýtal sa. „Kam ideme? Prečo nemôžeme zostať tu?“

„Ide o prácu tvojho otca,“ vysvetlila matka. „Vieš, aká je dôležitá, však?“

„Áno, viem,“ prikývol horlivo Bruno. Do ich domu stále chodili návštevy – muži vo fantastických uniformách a ženy s písacími strojmi, ktorých sa nesmel dotýkať zababranými prstami – a všetci sa k otcovi správali veľmi úctivo a medzi sebou si hovorili, že si ho treba všímať, lebo Furrer s ním má veľké plány.

„Nuž, keď je niekto taký dôležitý,“ pokračovala matka, „môže sa stať, že ho muž, ktorý ho zamestnáva, pošle niekam inam, lebo tam preňho má nejakú zvláštnu prácu.“

„Akú prácu?“ chcel vedieť Bruno, a keďže bol k sebe úprimný – vždy sa o to snažil – musel si priznať, že netuší, čo jeho otec vlastne robí.

Raz sa v škole rozprávali o otcoch a Karl povedal, že jeho otec je zeleninár, a Bruno vedel, že je to pravda, lebo mal v strede mesta obchod so zeleninou. A Daniel povedal, že jeho otec je učiteľ, čo bola tiež pravda, lebo učil veľkých chlapcov, ktorým sa bolo najlepšie vyhnúť. A Martin povedal, že jeho otec je kuchár, a Bruno vedel, že hovorí prav-

du, lebo niekedy po vyučovaní prišiel po Martina celý v bielom a v károvanej zástere, ako keby práve odišiel od sporáka.

Ale keď sa spýtali Bruna, čo robí jeho otec, otvoril ústa – a zrazu si uvedomil, že to vlastne nevie. Zmohol sa len na to, že otec je muž, ktorého si treba všímať, a že s ním Furrer má veľké plány. A ešte niečo – má fantastickú uniformu.

„Je to veľmi dôležitá práca,“ povedala matka po krátkom zaváhaní. „Práca, ktorá si vyžaduje výnimočného muža. To predsa chápeš, nie?“

„A všetci musíme ísť s ním?“ spýtal sa Bruno.

„Samozrejme,“ odvetila matka. „Hádám by si nechcel, aby otec išiel do novej práce celkom sám?“

„Asi nie,“ zamrmlal Bruno.

„Keby sme nešli s ním, veľmi by sme mu chýbali,“ dodala matka.

„Kto by mu najviac chýbal?“ spýtal sa dychtivo Bruno. „Ja, alebo Gretel?“

„Obaja,“ vyhlásila matka, ktorá sa držala zásady, že nikoho netreba uprednostňovať, čo Bruno rešpektoval, lebo vedel, že v skutočnosti je jej miláčikom on.

„Ale čo bude s naším domom?“ vyhrkol Bruno. „Kto sa oň postará, kým budeme preč?“

Matka si vzdychla a rozhliadla sa po izbe, akoby ju videla posledný raz. Bol to krásny dom s piatimi podlažiami vrátane suterénu, kde kuchárka pripravovala jedlá a Maria s Larsom sedávali pri stole, ustavične sa hádali a používali slová, čo sa nesmú hovoriť nahlas. A celkom hore v podkroví bola izbička so šikmými oknami, odkiaľ Bruno vi-

del celý Berlín, keď sa postavil na špičky a pevne sa chytil rámu.

„Nateraz musíme dom zatvoriť,“ povedala matka. „Ale raz sa sem určite vrátíme.“

„A čo bude s kuchárkou?“ spýtal sa Bruno. „A s Larsom a Mariou? Oni tu nebudú bývať?“

„Pôjdu s nami,“ objasnila matka. „Ale dosť bolo otázok. Mal by si ísť hore pomôcť Marii pri balení.“

Bruno sa zdvihol zo stoličky, ale zostal stáť. Mal ešte niekoľko otázok, ktoré chcel matke položiť, kým celú vec uzavrie.

„Je to ďaleko?“ spýtal sa. „Tá nová práca. Ďalej ako kilometer?“

„Ach, jaj,“ zasmiala sa matka, ale bol to čudný smiech, lebo nevyzerala šťastná, a odvrátila sa, akoby nechcela, aby jej Bruno videl do tváre. „Áno, Bruno,“ odpovedala. „Je to ďalej ako kilometer. Oveľa ďalej.“

Bruno otvoril oči dokorán a našpúlil ústa, ako keby chcel povedať O. Cítil, že dvíha ruky, ako vždy keď ho niečo prekvapilo. „Odchádzame z Berlína?“ Len čo to vyslovil, začal strácať dych.

„Obávam sa, že áno,“ odvetila matka a smutne pokývala hlavou. „Otcova práca je...“

„Ale čo škola?“ prerušil ju Bruno, hoci vedel, že sa to nepatrí, ale tentoraz mal pocit, že mu matka odpustí. „A Karl, Daniel a Martin? Odkiaľ sa dozvedia, kde som, keď budú chcieť niečo podniknúť?“

„Načas sa musíš s kamarátmi rozlúčiť,“ povedala matka. „Neviem, kedy ich zase uvidíš. A neprerušuj matku, keď hovorí, dobre?“ dodala, lebo

ani táto nepríjemná a zvláštna správa neospravedlňovala porušenie pravidiel slušnosti, ktoré Brunovi vstěpovala.

„Rozlúčiť sa s nimi?“ spýtal sa prekvapene. „Rozlúčiť sa s nimi?“ zopakoval, vyplývajúc slová, akoby mal plné ústa keksov, ktoré stihol iba rozhrýzť na malé kúsočky, ale nie prehltnúť. „Mám sa rozlúčiť s Karlom, Danielom a Martinom?“ pokračoval, zvyšujúc hlas, skoro kričal, a to sa v dome nesmelo. „Veď sú to moji traja najlepší kamaráti na život a na smrť!“

„Nájdeš si iných.“ Matka mávla rukou, akoby to bola hračka, nájsť si troch najlepších kamarátov na život a na smrť.

„Ale my máme plány,“ zaprotestoval.

„Plány?“ spýtala sa matka so zdvihnutým obočím. „Aké plány, prosím ťa?“

„To ti nesmiem povedať,“ vyhlásil Bruno, keďže nemohol vyzradiť ich plány – lebo v nich išlo predovšetkým o poriadny zmätok, najmä keď sa škola o niekoľko týždňov skončí a začnú sa prázdniny. Vtedy už nebudú plány iba kuť, ale môžu ich uskutočniť.

„Mrzí ma to, Bruno, ale tvoje plány musia počkať. Nemáme na výber.“

„Ale mama!“

„To už stačilo, Bruno,“ odsekla matka a vstala, aby mu ukázala, že to myslí vážne. „Iba nedávno si sa sťažoval, koľko vecí sa tu v poslednom čase zmenilo.“

„Nepáči sa mi, že musíme každý večer zhasínať svetlá,“ pripustil.

„Všetci to musia robiť,“ odvetila matka. „Je to kvôli bezpečnosti. Ktovie, možno pre nás bude bezpečnejšie, keď sa odsťahujeme. A teraz utekaj hore a pomôž Marii s balením. Vďaka niektorým ľuďom nemáme toľko času na prípravu, koľko by som chcela.“

Bruno smutne prikývol a odišiel; vedel, že „niektorí ľudia“ v reči dospelých znamenajú „otec“, ale on ho tak volať nesmie.

Pomaly kráčal hore schodmi, jednou rukou sa držal zábradlia a rozmýšľal, či aj v novom dome v novom meste, kde má otec novú prácu, bude zábradlie, po ktorom sa dá tak dobre šmykať. Lebo zábradlie v ich dome sa začínalo v podkroví – kúsok od izbičky, odkiaľ videl celý Berlín, keď sa postavil na špičky a chytil rámu – a končilo sa na prízemí pred obrovskými dubovými dverami. Bruno nepoznal lepšiu zábavu, ako v podkroví sadnúť na zábradlie a presvišťať celým domom.

O poschodie nižšie, kde bola rodičovská izba a veľká kúpeľňa, kam mal zakázané vstúpiť.

A potom na ďalšie poschodie, tam mali izby on a Gretel. Bola tam aj menšia kúpeľňa, ktorú mal používať oveľa častejšie, ako to v skutočnosti robil.

A nasledovalo prízemie, kde bolo treba zletieť zo zábradlia a pristáť rovno na obe nohy, lebo inak si musel pripísať päť trestných bodov a jazdu zopakovať.

Zábradlie bolo na celom dome asi to najlepšie. A ešte to, že starí rodičia bývali tak blízko, a keď si na nich Bruno spomenul, napadlo mu, či aj oni s nimi pôjdu do nového domu, a povedal si, že

určite áno, veď ich tu nemôžu nechať. O Gretel nestojí, lebo je beznádejný prípad – môže tu zostať a dávať pozor na dom –, ale dedo s babkou? Nuž, to je niečo iné.

Bruno sa pomaly blížil k svojej izbe, ale skôr ako vošiel dnu, pozrel sa dolu na prízemie a zbadal matku, ako vchádza do otcovej pracovne, ktorá bola rovno oproti jedálni – vstup do nej bol prísne zakázaný za každých okolností a bez výnimky – a počul ju hlasno rozprávať, a potom otec prehovoril ešte hlasnejšie ako matka, a tým sa konverzácia skončila. Nato sa dvere do pracovne zavreli a Bruno viac nepočul, a tak mu napadlo, že by sa mal vrátiť do svojej izby a pokračovať v balení namiesto Marie, inak mu všetko len tak halabala povyťahuje zo skrine, dokonca aj veci schované vzadu, ktoré sú iba jeho a nikto iný sa v nich nemá čo hrať.

Druhá kapitola

Nový dom

Keď Bruno prvý raz uvidel ich nový dom, otvoril oči dokorán, našpúlil ústa, akoby chcel povedať O a vystrel ruky. Všetko bolo presne naopak ako u nich doma a Bruno jednoducho nemohol uveriť, že tam naozaj budú bývať.

Berlínsky dom stál v tichej ulici a vedľa neho zopár podobných veľkých domov a bol na ne pekný pohľad, lebo boli skoro rovnaké, ale nie celkom, a bývali v nich chlapci, s ktorými sa hral (ak to boli kamaráti), alebo sa im vyhýbal (ak znamenali malér). Lenže nový dom stál úplne osamote na prázdnom, pustom priestranstve a nikde naokolo nebolo vidieť ďalšie domy, čo znamenalo, že nablízku nie sú žiadne rodiny ani chlapci, s ktorými by sa mohol hrať, alebo ktorým by sa oblúkom vyhol.

Dom v Berlíne bol velikánsky, a hoci v ňom Bruno prežil deväť rokov, ešte vždy objavoval zákutia a škáry, ktoré zatiaľ neprebádal dosť dôkladne. Boli tam aj izby – ako otcova pracovňa, do ktorej bol

vstup prísne zakázaný za každých okolností a bez výnimky – , kam sotva vkročil. Ale nový dom mal dokopy iba tri podlažia: na prvom poschodí boli všetky tri spálne a iba jedna kúpeľňa, na prízemí kuchyňa, jedáleň a otcova nová pracovňa (kde, ako Bruno predpokladal, platili tie isté pravidlá ako v tej starej) a potom tam bol suterén, kde spalo služobníctvo.

V Berlíne boli ulice plné veľkých domov, a v strede mesta sa prechádzali ľudia, ktorí občas zastali na kus reči alebo sa ponáhľali so slovami, že dnes nemajú čas na debatu, lebo nevedia, čo skôr. Boli tam obchody s vysvietenými výkladmi a stánky s ovocím a zeleninou s kopami kapusty, mrkvy, karfiolu a kukurice. Niektoré sa prehýbali pod zálahou póru a šampiňónov, okrúhlice a ružičkového kelu a hneď vedľa sa vŕšili hlávky šalátu a zelená fazuľka, mladé tekvičky a pastrnák. Bruno pred nimi rád stával so zatvorenými očami a vdychoval vôňu zeleniny, až sa mu zakrútila hlava z toľkých lákavých vôní života. Ale okolo nového domu neboli nijaké ulice, nikto sa neprechádzal ani neponáhľal a rozhodne tam nevidel žiadne obchody ani stánky s ovocím a zeleninou. Keď zatvoril oči, cítil okolo seba iba prázdnotu a chlad, ako keby sa ocitol v najodľahlejšom kúte sveta. Uprostred ničoho.

V Berlíne boli na uliciach vyložené stoly, a keď s Karlom, Danielom a Martinom išiel zo školy domov, sedeli pri nich muži a ženy, popíjali spenené nápoje a nahlas sa smiali. Ľudia, čo sedia pri tých stoloch, musia byť veľmi vtipní, vpravieval si

Bruno, lebo vždy keď niektorý z nich niečo povedal, ostatní sa zasmiali. Ale nový dom mal v sebe čosi, čo Bruna priviedlo na myšlienku, že sa v ňom nikdy nikto nesmiel; nebolo sa čomu smiať a nebolo prečo byť veselý.

„Myslím, že to nebol dobrý nápad,“ usúdil Bruno pár hodín po príchode, keď Maria hore vybalovala jeho kufre. (Maria nebola jediná slúžka v novom dome, okrem nej tam boli ešte tri vychudnuté osoby, ktoré sa medzi sebou šeptom zhovárali. A ešte starý muž, ktorý, ako Brunovi povedali, mal každý deň čistiť zeleninu a obsluhovať pri stole; vyzeral veľmi nešťastne, ale aj trochu nahnevane.)

„Myslenie je luxus, ktorý si nemôžeme dovoliť,“ povedala matka a otvorila škatuľu so súpravou šesťdesiatich štyroch pohárov, ktorú jej darovali starí rodičia, keď sa vydala za otca. „Niektorí ľudia rozhodujú za nás.“

Bruno nevedel, čo tým chcela povedať, a tak sa radšej tváril, že nič nepovedala. „Myslím, že to nebol dobrý nápad,“ zopakoval. „Podľa mňa by sme mali na celú vec zabudnúť a vrátiť sa domov. Môžeme to brať ako skúsenosť,“ dodal. Túto frázu sa naučil nedávno a bol odhodlaný používať ju čo najčastejšie.

Matka sa usmiala a opatrne vyložila poháre na stôl. „Mám pre teba ďalšiu múdrosť,“ povedala. „Aj zo zlej situácie môžeme vyťažiť to najlepšie.“

„To teda neviem ako,“ odvetil Bruno. „Myslím, že by si mala povedať otcovi, že si si to rozmyslela, a môžeme tu zostať na večeru a na noc, lebo sme

všetci unavení, ale zajtra by sme si mali privstať, aby by sme prišli do Berlína včas na olovrant.“

Matka vzdychla. „Bruno, choď hore a pomôž Marii s vybalovaním, dobre?“

„Ale načo vybalovať, ak tu iba...“

„Bruno, urob, čo ti kážem, prosím!“ zvolala matka, lebo ona mu smela skákať do reči, ale naopak to už nešlo. „Sme tu, práve sme pricestovali a toto bude v dohľadnom čase náš domov, takže sa s tým musíme zmieriť, jasné?“

Bruno nevedel, čo znamená „v dohľadnom čase“, a hneď to aj povedal.

„To znamená, že teraz bývame tu, Bruno,“ odvetila matka. „A dosť bolo rečí.“

Bruna rozbolelo brucho; cítil, ako v ňom čosi rastie, a keď sa to dostane z hlbín jeho vnútra na povrch, buď začne kričať a jačať, že je to celé na nič a nespravodlivé a veľký omyl, za ktorý niekto raz zaplatí, alebo sa rozplače. Nevedel pochopiť, ako sa to mohlo stať. Jeden deň bol spokojný, hral sa doma, mal troch najlepších kamarátov na život a na smrť, šmýkal sa po zábradlí, staval sa na špičky, aby videl celý Berlín, a teraz trčí v studenom, odpornom dome s tromi šepkajúcimi slúžkami a čašníkom, ktorý je nešťastný a nahneváný, v dome, kde nikto nevyzeral, že by mohol byť veselý.

„Bruno, a teraz choď hore a vybaľ si veci. Už aj!“ zavelila nahnevane matka. Vedel, že to myslí vážne, a tak sa zvrtol a bez slova odkráčať. Cítil, ako sa mu do očí tisnú slzy, ale odhodlane sa im bránil.

Keď vyšiel na poschodie, pomaly sa krútil okolo vlastnej osi v nádeji, že nájde skryté dvierka ale-

bo komôrku, kde by sa dalo kadečo objaviť. Lenže na poschodí boli iba samé dvere, dvojce na jednej strane a dvojce oproti. Dvere do jeho izby, do sestrinej, dvere do spálne rodičov a dvere do kúpeľne. Viac nič.

„Toto nie je domov a nikdy nebude,“ mrmlal si popod nos, keď vošiel do svojej izby. Jeho šatstvo ležalo na posteli a škatule s hračkami a knihami ešte neboli vybalené. Maria zjavne nevedela, čo je dôležité.

„Matka ma poslala, aby som ti pomohol,“ povedal potichu. Maria prikývla a ukázala na veľké vrece s ponožkami a tielkami a spodkami.

„Keď ich roztriedite, môžete ich poukladať do bielizníka,“ povedala. Škaredý bielizník stál na druhom konci izby vedľa zaprášeného zrkadla.

Bruno s povzdychom otvoril vrece; bolo plné spodnej bielizne a on túžil vliezť dnu a dúfať, že keď odtiaľ znova vylezie, zobudí sa a zase bude doma.

„Čo si o tom všetkom myslíš, Maria?“ spýtal sa po dlhej odmlke, lebo mal Mariu rád a vždy ju považoval za člena rodiny, aj keď otec vravel, že je len slúžka a navyše preplatená.

„O čom?“

„O tomto,“ odpovedal, akoby to bolo úplne jasné. „Že sme prišli na také miesto. Nezdá sa ti, že sme urobili chybu?“

„To nemôžem posúdiť, mladý pán,“ odvetila Maria. „Pani matka vám predsa vysvetlila, že ide o prácu vášho pána otca a...“

„Už sa mi to nechce počúvať,“ prerušil ju Bruno. „Stále to isté. Otcova práca to a otcova práca